

באתריה דרבי יוסי [במקומו של רבי יוסי] שחלקו לו תרומה בגורן, ואזל אסהיד על כך באתריה דרבי יהודה [הלך להעיד על מעשה זה במקומו של רבי יהודה] שם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים. (13)

תנו רבנן: עשרה כהנים אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות, ואלו הן:

א, ב, ג: הרש שוטה וקטן, ומפרשת הגמרא את הטעם של כולם בהמשך.

ד, ה: טומטום ואנדרוגינוס.

ו. והעבד שבא לחלוק בשביל רבו.

ז. והאשה שבאה לחלוק בשביל בעלה הכהן.

ח, ט: והערל אפילו אם מתו אחיו מחמת מילה ולכן לא מל, והטמא.

י. ולכהן הנושא אשה שאינה הוגנת לו, הפסולה לכהונה.

וכולן משגריין להם לבתיהם שיאכלו. ואף הערל, שאינו אוכל בעצמו, יאכילנו לנשיו ולעבדיו.

חזין מטמא, (14) וכהן הנושא אשה שאינה הוגנת לו.

ומקשה הגמרא:

בשלמא הרש שוטה וקטן ניחא הטעם שאין חולקין להם תרומה, משום דלאו בני דיעה נינהו, ויש בזה משום זילות התרומה לחלוק להם בגורן לעין כל. (15)

ובשלמא טומטום ואנדרוגינוס נמי ניחא הטעם שאין חולקין להם, משום דבריה ק-א בפני עצמה נינהו, כלומר: בריות משונות הן, ויש בחלוקת תרומה להם לעין כל, משום זילות התרומה.

ובשלמא עבד נמי ניחא הטעם שאין חולקין לו, משום דדילמא אתי לאסוקי מתרומה ליוחסין, שמא יבואו להעלותו ליוחסין על סמך שראוהו חולק בגורן.

ובשלמא ערל וטמא ניחא הטעם שאין חולקים להם תרומה, משום דמאיסי [מאוסים הם] ויש בזה משום זילות התרומה.

ובשלמא נושא אשה שאינה הוגנת לו שאין חולקין לו, משום קנסא על שעבר ונשא נשים שאינן כשרות לכהונה.

לאכול ולא אכל, ואמר להם רבי פנחס בן יאיר: שמא אינם מעושרים, ואכן לאחר שעישרו את השעורים אכל החמור.

והטעם שנמנע החמור מלאכול טבל הוא משום שאם יאכל החמור את הטבל נמצא שבעל הבהמה נהנה מן הטבל "הנאה של כילוי", ואין הנאה של כילוי מותרת בטבל, תוספות לעיל סז ב.

13. נתבאר על פי רש"י בכתובות כח ב ד"ה ואסהיד באתריה דרבי יהודה.

14. כתב רש"י: חזין מטמא וכו' "לקמיה מפרש", ואולם לא מצינו בגמרא לקמן שתתיחס הגמרא בהדיא לפרש את הטעם בטמא ואף לא בנושא אשה שאינה הוגנת לו, וברש"י מבואר לקמן שהטעם בשניהם משום קנס, בטמא על שלא נזהר לשמור את עצמו בטהרה, ובנושא אשה שאינה הוגנת לו שהרי עבר על איסור.

15. כן פירש רש"י; ואולם בתוספות מבואר הטעם משום שאינם בני דעה לשומרם בטהרה, ראה עוד שם.

אלא אשה מאי טעמא לא חולקין לה תרומה בבית הגורן?

ומדייקת הגמרא: אבל לערל — משגרינן ליה.

פלוני בה — בטעם הדבר שאין חולקין לאשה — רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע:

ומאי טעמא משגרינן לו, משום דאנים ואין לקונסו —

חד אמר: משום גרושה, שמא תבוא לחלוק אף לאחר שגרשה ואסורה בתרומה, כי פעמים שאין יודעים האנשים בגירושה. אבל לביתה, משגרינן לה, שבמקומה יודעים הכל שהיא מגורשת.

ואם כן תיקשי: טמא נמי — שאין משגרינן לו לביתו משום קנס על שלא שמר את עצמו בטהרה — הא אנים, ולמה אין משגרינן לו?!

וחד אמר: משום יחוד, כי בית הגרנות הוא מקום שאין מצויים שם אנשים, ומתיחד בעל הגורן עם האשה.

ומפרשינן: האי — ערל — נפיש אונסיה [אונסו מרובה] שהרי מתו אחיו מחמת מילה ומה היה לו לעשות?! (1)

מאי בינייהו בין טעמו של זה לטעמו של זה?

והאי — טמא — לא נפיש אונסיה, שהרי היה יכול להזהר יותר.

תנו רבנן:

ומפרשינן: איכא בינייהו: אם מותר לחלוק לאשה בבי דרי דמקרב למתא [בית הגרנות הקרוב לעיר], שיש להניח כי אם נתגרשה ידעו בדבר באותו מקום, ואולם לא שכיחי ביה אינשי [אין מצויין אנשים באותו מקום]. ונמצא שיש לחוש ליחוד ואין לחוש לגרושה.

העבד והאשה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות.

ובמקום שחולקין, נותנין לאשה תחלה, ופוטרינן אותה מיד.

אי נמי, איכא בינייהו: חלוקת תרומה לאשה בבית הגרנות דמרחק ויש לחוש לגרושה, ואולם שכיחי ביה אינשי, ואין לחוש ליחוד. שנינו בברייתא:

ותמיהה הגמרא על הברייתא: מאי קאמר?! מתחילה קאמר "אין חולקין", ושוב אמר "ובמקום שחולקין"?!?

ומפרשת הגמרא: זה שאמרה הברייתא "ובמקום שחולקין", אין זה ענין של תרומה המתחלקת בבית הגרנות, שהיא אינה מתחלקת לעבד ואשה.

וכולן משגרינן להם לבתיהן חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו:

אלא, הכי קאמר:

1. שיטת רש"י ותוספות בריש פרק הערל שאף ערל שמתו אחיו מחמת מילה אינו אוכל

מעשר עני אינו מתחלק בבית הגרנות אלא בתוך הבית, דכתיב גבי מעשר עני "ואכלו בשעריך".

ועוד, כדי שלא ייכלמו העניים הנזקקים למעשר עני.

ודבר שחולקין אותו אף לעבד ולאשה, כגון מעשר עני המתחלק בתוך הבית, ואין בו משום יחוד לאסור חלוקתו לנשים, (2) ובאו עבד ואשה לחלוק — נותנין לאשה תחילה.

ומאי טעמא נותנין לאשה תחלה?

משום זילותא דאשה לעמוד ולחכות.

אמר רבא: מריש, (3) כי הווי אתא גברא ואיתתא לדינא קמאי [בתחילה הייתי נוהג כאשר באו לפני שני דיני תורה של גבר ואשה], הווי שרינא תיגרא דגברא ברישא [הייתי נזקק להתיר תחילה את דינו של הגבר, כלומר: לדונן].

כי אמינא, דמיחייב במצוות [שהייתי אומר הגבר קודם, היות והוא חייב במצוות], וכדי שלא להשהותו לדבר מצוה — עלי להקדימו. (4)

אולם עתה, כיון דשמענא לחא [ואחר ששמעתי את הברייתא הנזכרת ופירושה],

שרינא תיגרא דאיתתא ברישא [נזקק אני תחילה להתיר את דינה של האשה].

מאי טעמא? — משום זילותא דאשה, וכשם שבמעשר עני חולקין לאשה תחילה.

שנינו במשנה: הגדילו התערוכות ושחררו זה את זה:

ומדייקת הגמרא מלשון המשנה: "שיחררו [אם החליטו הם מעצמם לשחרר זה את זה] אין, אכן יש בהם את דין המשנה.

אבל לא שיחררו מעצמם, לא, ואין אנו כופין אותם לשחרר. (5)

ואמאי לא יהיו חייבים לשחרר זה את זה!?

והרי שנינו: "מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד, דברי בית הלל. אמרו להם בית שמאי: [אכן] תקנתם את רבו, ואת עצמו [שיוכל לפרות ולרבות] לא תקנתם. [כי] לישא שפחה אינו יכול [שהרי חציו בן חורין ואסור בשפחה. ואף לישא] בת חורין אינו יכול.

[שמא תאמר] ליבטיל [מפריה ורביה], והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר: "לא תהו בראה לשבת יצרה".

בתרומה, ושלא כדעת רבינו תם [חגיגה ד'] המתיר לו לאכול בתרומה, ומסוגיא זו הוכיחו אחרונים כאן כשיטת רש"י ותוספות.

2. וכל שכן שמחלקים אותו לעבדים, שהרי אין שייך כלל לאסור במעשר עני אלא בתרומה משום העלאתם ליוחסין.

3. כנדפס צריך להיות.

4. מאירי.

5. נכתב על פי גירסת רש"י, ולגירסתו משמע שאין גורסין "אי בעי אין, אי לא בעי לא" שהוא כפל לשון ולא נזכר ברש"י.

כל דבר אשר חלק ממנו אתה מצווה שיהיה "קרב לאישים", להקטירו על המזבח — הרי מזה שנותר "ממנו", שלא צוה הכתוב להקריבו, אסור לך להקריבו על המזבח, אלא הרי הוא ב"בל תקטירו".

אמר מפרש רב פפא: נפקא מינה בדבר, **למנחתם של הספיקות!**

לומר לך, שמצד אחד, מנחתם **נקמצת כמנחת ישראל**, ואינה מוקטרת כולה כאחת, כי שמא ישראל הוא.

ומצד שני, **אינה נאכלת** [אין שייריה נאכלים] **כדין מנחת כהנים שאינה נאכלת.**

הא כיצד נוהגים בהקטרתה?

הקומץ קרב בעצמו, והשייריים קריבין בעצמן.

ותמהה הגמרא: הרי מנחה זו, ספק מנחת ישראל היא, ואם אכן מנחת ישראל היא **איקרי כאן** [קורא אני על מנחה זו] **"כל שממנו לאישים"**, [כל דבר שיש להקטיר חלק ממנו למזבח] — **הרי הוא**, המשתיר ממה שהוקטר, באיסור **"בל תקטירו ממנו [למזבח]"**?!?

אמר פירש רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי:

דמסיק להו שמעלה את השייריים של המנחה על המזבח, ומקטירם לשום "עצים", שישמשו כעצים להדלקה על המזבח, ולא לשם הקטרת קרבן. והכהן המקטיר אותן מתנה, ואומר:

אם ראויין הן להקטיר, ולא היתה מנחה זו

אלא, מפני תיקון העולם [שיתיישב] כופין את רבו ועושה אותו בן חורין. וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי".

ואף כאן, הרי כל אחד ואחד מביניהם:

לישא שפחה כדי לפרות ולרבות אינו יכול, שמא ישראל הוא.

ואף לישא **בת חורין** כדי לפרות ולרבות **אינו יכול**, כי שמא עבד הוא.

ואם כן, יש לנו לכפותם לשחרר זה את זה כדי שיוכל כל אחד לפרות ולרבות. ואמאי קתני "שחררו", ותלה התנא את הדבר ברצונם ודעתם?!?

אמר רבא: אימא: אכן כופין אותן ומשחררין זה את זה, כדי שיוכלו לפרות ולרבות.

שנינו במשנה: **ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים:**

ומפרשת הגמרא: **למאי הלכתא לאיזה ענין הדברים אמורים?**

א. מנחת ישראל נקמצת, ומקטירים את הקומץ על גבי המזבח, ושיירי המנחה נאכלים לכהנים.

ואילו מנחת כהן אינה נקמצת, אלא מקטירים אותה כולה כליל לה'. שנאמר: **וכל מנחת כהן כליל תהיה — לא תאכל.**

ב. כתיב: **"כני כל שאור וכל דבשן לא תקטירו ממנו אשה לה"**.

ודרשו חכמים מהריבוי **"כל"** והמילה **"ממנו":**

ראויה להיקמץ, אלא היה דינה כמנחת כהן, הרי זו הקטרה לשמה, וקמיצתה לא מעלה ולא מורדת.

ואם ראויה היתה מנחה זו להיקמץ, ואלו הן שייריה, הרי הן כשאר עצי המערכה.⁽⁶⁾

וכרבי אלעזר, שאמר לעשות כן באברי חטאת שנתערבו באברי עולה, שצריך הוא להקטירם משום ספק אברי עולה, ומאידך אסור הוא להקטיר אברי חטאת, שהרי כבר הקטיר מן החטאת את האימורין על המזבח, ונמצאו אברי החטאת ב"בל תקטירו".

ולפיכך מקטיר את כולן בתנאי, שאם הם אברי עולה הן, תהיה הקטרותן לשם הקטרה, ואם לאו — יהיו כשאר עצי המערכה!

דתניא: רבי אלעזר אומר: כתיב: "כי כל שאור וכל דבש] לא תקטירו ממנו אשה לה'. קרבן ראשית תקריבו אותם לה' [את השאור והדבש], ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח".

ודורש רבי אלעזר את הפסוק "ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח" שזה עולה על "לא תקטירו ממנו אשה לה'", שמשם למדו על איסור הקטרת שיריים מדבר שכבר הוקטר ממנו לאישים. כדי ללמד:

לריח ניחוח אי אתה מעלה את השיריים שנתת ממנו לאישים.

אבל אתה מעלה את השיריים לשום עצים.

ואף באברי חטאת שנתערבו באברי עולה יעשה כן, משום תקנת אברי העולה שיוקטרו כדינם.

ועדיין תמהה הגמרא: **הניחא לרבי אלעזר.**

אלא לרבנן — החולקים עליו באברי חטאת שנתערבו באברי עולה, וסוברים ש"תעובר צורתן" [שיעבור עליהם הלילה] ויצאו לבית השריפה, ולא יקטירם לשום עצים — **מאי איכא למימר!**?

ומפרשת הגמרא: **דעביד לה כרבי אלעזר ברבי שמעון.**

דתניא:

כתיב גבי מנחת חוטא שמביאים על שבועת העדות, או על טומאת מקדש וקדשיו, או על ביטוי שפתים:

"ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה, והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סולת לחטאת. והביאה אל הכהן, וקמץ הכהן ממנה מלוא קומצו את אזכרתה והקטיר המזבחה. וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו, והיתה לכהן כמנחה".

וביאור מה שאמרה תורה: "והיתה לכהן כמנחה" נחלקו התנאים:

לדעת רבנן כך הוא פירוש הכתוב: מנחת חובתו של כהן הרי היא כליל כמנחת נדבתו, ואינה נקמצת.

לדעת רבי שמעון, כך הוא פירושו: אם חוטא זה כהן הוא, הרי מנחתו כמנחת ישראל. מה מנחת ישראל נקמצת, אף מנחת חוטא של כהנים נקמצת. אי מה מנחת

6. על פי רש"י בסוטה כג א.

שהשיריים אינם בני הקרבה — עובר על השיריים ב"בל תקטירו", הרי אפילו רבנן מודו שיפור את השיריים על בית הדשן.⁽⁹⁾

מתניתין:

מי שלא שהתה אחר בעלה — לאחר שיצאה ממנו⁽¹⁰⁾ — שלשה חדשים כדי שיעור הבחנה בין וד של ראשון לולד של שני. ונשאת לאחר, וילדה, ואין ידוע אם הולד הוא בן תשעה חדשים לבעל הראשון, אם בן שבועה חדשים הוא לבעל האחרון —.

אם היו לה לזו שנישאת בשנית בנים ודאין מן הבעל הראשון, ובנים ודאין מן הבעל השני, ונשא הבן שהוא ספק, אשה, ומת בלי בנים, הרי אלו הודאין — אחד ממשפחה זו ואחד ממשפחה זו — חולצין לאשת הספק, שהרי זקוקה היא לאחת המשפחות, אלא שאין ידוע מי היא.

ואולם לא מויבמין, שהרי הספק הזה ביחס אליהם הוא ספק אח מן האב ומן האם, וספק אח מן האם לבדו, שאשתו אסורה עליהם באיסור באיסור כרת.

ישראל שיריה נאכלין אף זה שיריה נאכלין, תלמוד לומר: וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. הא כיצד? — הקומץ קרב לעצמו, והשירים קרבין לעצמן.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: הקומץ קרב לעצמו, והשיריים מתפורזין לאיבוד על בית הדשן [הוא המקום שנותנים שם תרומת הדשן שתורמין מן המזבח בכל יום, ונאמר בו "ושמו אצל המזבח"].⁽⁷⁾

ואף כאן, במנחה שהיא ספק של כהן ספק של ישראל, יעשה כן, כי אפילו רבנן, היינו רבי שמעון,⁽⁸⁾ לא פליגי עליה דרבי אלעזר ברבי שמעון, ואמרו גבי מנחת חוטא של כהן שיקריב את השיריים ולא יפורם על בית הדשן —

אלא במנחת חוטא של כהנים. כיון דלפי דעתם, כל המנחה בת הקרבה היא, ולפיכך יכול להקריבה כולה על גבי המזבח, ואף על פי שנקמצה.

אבל הכא במנחה ספק של כהן ספק של ישראל, שאם אכן מנחת ישראל היא —

שמעון מודה לדין "כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו", אלא שאין דין זה אמור אלא כאשר הוא מקריב על גבי המזבח מה שאינו ראוי להקריב, והואיל וראוי הוא להקריב את כולו לגעת רבי שמעון אין זה בכלל בל תקטירו.

אבל ברש"י בסוטה כג א מבואר, דרבי שמעון לא סבירא ליה כלל "כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו".

10. ובגמרא יתבאר באיזה אופן יצאה ממנו, אם מת או שגירשה או שהיו קידושיה קידושי טעות.

7. כן היא שיטת רש"י; אבל התוספות מפרשים שהיו שורפין את השיריים במקום שהיה במזרחו של כבש, שהיו שורפין שם פסולי קדשי קדשים, ואף כאן השיריים נשרפין, ודלא כרש"י שמפורזין לאיבוד ובמקום אחר.

8. כן נראה מלשון רש"י "ועד כאן לא פליגי רבנן עליה ואמרו דשירים קרבים" ולשון זה אינו שייך אלא לרבי שמעון, כי לפי רבנן אין כאן שיריים כלל, שכולה עולה כליל; וראה בהערה הבאה.

9. נתבאר על פי רש"י, ולפי זה מבואר דרבי

הקודמת גבי "הגדילו התערובות ושחררו זה את זה", שאף שם האחד כהן והאחד ישראל וכל אחד מהם אינו יודע מה הוא, ולפיכך]:

הרי זה הספק **נושא אשה ראוייה לכהן בלבד**, כי שמא כהן הוא.

ואין מטמא למתים, כי שמא כהן הוא.

ואולם **אם נטמא אינו סופג את הארבעים**, שהרי ספק ישראל הוא.

אינו אוכל — ספק זה — **בתרומה**, שהרי ספק ישראל הוא.

ואולם **אם אכל אינו משלם קרן וחומש**, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.⁽³⁾

ואינו חולק תרומה על הגורן שמא יבוא לאוכלו.

ומוכר הספק את התרומה שהפריש משלו והדמים שלו, שאין הכהנים יכולים להוציא מידו בלא ראייה.

ואינו חולק בקדשי המקדש,⁽⁴⁾ דהיינו בעורות הניתנים לכהנים, שהרי ספק ישראל הוא.

ואין נותנין לו את הקדשים, דהיינו חרמי

וכן הוא הספק להם — אם מתו הודאין בלא בנים — **חולין מספק**.

ואולם **לא מייבם**, שהרי ספק אשת אחיו מן האם בלבד היא, ואסורה עליו באיסור כרת.

ב-ק ואם היו⁽¹⁾ לו לספק **אחים** [כלומר: ספק אחים] מן הבעל הראשון, **ואחים מן הבעל האחרון שלא מאותה האם**, ונמצא הספק ביחס לכל אחד מאלו, ספק אח מן האב ספק זר.

אם מת אחד האחים ממשפחת הראשון או ממשפחת השני,⁽²⁾ הרי הוא, הספק — או **חולין או מייבם**, שכן אם לא יבמתו היא, הרי זרה היא לו.

ואם מת הספק, הרי הם — בני שתי המשפחות — **אחד** ממשפחה זו **חולין**, ולאחריו **אחד** מן המשפחה השניה **מייבם** אם ירצה.

שהרי ממה נפשך מותרת היא לו, כי או יבמתו היא, או שזרה היא לו והותרה לשוק על ידי החליצה של המשפחה השניה.

היה **אחד** הבעלים **ישראל ואחד** הבעלים **כהן**, ונמצא שהולד הוא ספק כהן ספק ישראל [הרי דינו כפי ששינינו במשנה

1. נכתב על פי גירסת רש"י.
2. ושאר האחים מאותה המשפחה כבר מתו ואינה זקוקה להם, שנמצא כי אם המת אינו אחיו של הספק היא אינה זקוקה כלל ליבום, כיון שאין למת אחים; אבל אם עדיין אחיו של המת חיים הם, אין הספק יכול לייבם, כי שמא אינו אחיו והיא זקוקה ליבום לשאר אחי המת, ואין יכול הספק לייבם יבמה הזקוקה ליבום

3. ראה תוספת ביאור בזה, בהערות שבמשנה הקודמת, ודין אחד להם.

4. כן היא הגירסא הנכונה, וכבמשנה הקודמת, וכן הוא במשניות שבמאירי.